

**Co-funded by
the European Union**

**AKTYWIZUJĄCY SCENARIUSZ LEKCJI
opracowany w ramach projektu**

„INNOWACJE W EDUKACJI SZKOLNEJ”

Temat lekcji:

Deinformacja w medycynie – fake newsy, które szkodzą zdrowiu

**Analiza przykładów (szczepienia, pandemia, leczenie
alternatywne).**

1. Cele lekcji

Uczeń:

- rozumie, czym jest dezinformacja medyczna i fake newsy związane ze zdrowiem,
- zna przykłady fałszywych informacji dotyczących szczepień, pandemii, leczenia alternatywnego,
- potrafi wskazać różnice między rzetelną poradą medyczną a niebezpiecznym fake newsem,
- wie, jak sprawdzać informacje zdrowotne w Polsce, Czechach, Słowacji i na poziomie UE,
- rozwija umiejętność krytycznego myślenia i świadomego korzystania z treści internetowych dotyczących zdrowia.

2. Grupa docelowa

Uczniowie szkół podstawowych

3. Metody nauczania

- Burza mózgów
- Mini-wykład z przykładami
- Praca w grupach
- Dyskusja moderowana
- Analiza nagłówków i porad zdrowotnych

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Quiz/ćwiczenie weryfikacyjne

4. Pomoce dydaktyczne / źródła

- Rzutnik lub tablica multimedialna
- Wydrukowane przykłady nagłówków i postów medycznych (2 prawdziwe, 2 fałszywe)
- Infografika: „Cykl życia fake newsa medycznego”
- Flipchart i pisaki
- Platformy fact-checkingowe:
 - Polska: [Demagog.org.pl](https://demagog.org.pl), FakeHunter PAP
 - Czechy: [Manipulátoři.cz](https://manipulatoři.cz), [Demagog.cz](https://demagog.cz)
 - Słowacja: [Demagog.sk](https://demagog.sk), [Infosecurity.sk](https://infosecurity.sk)
 - UE: [EUvsDisinfo.eu](https://euvsdisinfo.eu), [EDMO.eu](https://edmo.eu)
 - WHO Mythbusters: [link](#)

5. Przebieg lekcji (45 min)

1. Wprowadzenie – czy każda porada zdrowotna w internecie jest prawdziwa? (5–7 min)

Forma: burza mózgów z elementem krótkiej analizy przykładów

Przebieg:

1. Rozpoczęcie lekcji: nauczyciel prosi uczniów, aby przez chwilę przypomnieli sobie porady zdrowotne, które widzieli w internecie – na TikToku, YouTube, Facebooku czy w wiadomościach przesłanych przez znajomych.
2. **Pytania do uczniów:**
 - Czy spotkaliście się kiedyś z wiadomościami typu „cudowny lek na raka” albo „szkodliwe składniki w szczepionkach”?
 - Jakie porady zdrowotne zapamiętaliście z internetu? (np. „domowy sposób na wyleczenie grypy w jeden dzień”, „woda z cytryną chroni przed wszystkimi chorobami”).
 - Czy zawsze wiecie, kto jest autorem takich porad? Czy sprawdzacie, czy podaje on źródła naukowe lub jest lekarzem?
 - Czy każda porada zdrowotna w sieci jest prawdziwa i bezpieczna? Jak można to sprawdzić?

**Co-funded by
the European Union**

3. Krótka analiza przykładów: nauczyciel pokazuje 2–3 fikcyjne nagłówki (na slajdzie lub wydrukach), np.:

- „Sok z marchewki wyleczy raka w 3 dni – lekarze tego nie powiedzą!”
 - „WHO potwierdza: regularne szczepienia chronią przed ciężkim przebiegiem chorób zakaźnych”.
- Uczniowie odpowiadają, który nagłówek brzmi bardziej wiarygodnie i dlaczego.

Informacje merytoryczne dla nauczyciela:

- Dezinformacja medyczna to fałszywe lub wprowadzające w błąd informacje o zdrowiu, lekach, chorobach czy szczepieniach, które rozprzestrzeniają się w internecie, mediach społecznościowych, a czasem nawet w tradycyjnych mediach.
- Może być celowa (ktoś chce zarobić, sprzedać „cudowny suplement”, podważyć zaufanie do lekarzy lub szczepień) albo nieświadoma (np. ktoś przesyła dalej niesprawdzone porady).
- Skutki dezinformacji zdrowotnej bywają bardzo poważne:
 - Rezygnacja z leczenia lub szczepień, co może prowadzić do chorób, powikłań, a nawet zgonów.
 - Stosowanie niebezpiecznych metod, np. picie toksycznych substancji lub „leków” z internetu.
 - Utrata zaufania do specjalistów, lekarzy i instytucji zdrowotnych.
- Najczęstsze motywy tworzenia fake newsów medycznych:
 - Zysk finansowy: sprzedaż suplementów, książek, fałszywych terapii.
 - Ideologia: ruchy antyszczepionkowe, grupy promujące pseudomedycynę.
 - Sensacja i popularność: zdobycie tysięcy wyświetleń i obserwatorów dzięki szokującym treściom.

2. Definicje i przykłady (10 min)

Forma: mini-wykład + quiz ustny

Cel: nauczanie uczniów odróżniania fałszywych informacji medycznych od rzetelnych, zrozumienie podstawowych pojęć związanych z dezinformacją w obszarze zdrowia.

Definicje:

Co-funded by the European Union

- **Dezinformacja medyczna** – fałszywe, zmanipulowane lub niepełne informacje dotyczące zdrowia, leczenia, leków, szczepień czy chorób, które są rozpowszechniane celowo lub nieświadomie w przestrzeni publicznej (media społecznościowe, portale internetowe, fora). Ich celem może być wprowadzenie w błąd, zastraszenie odbiorców, podważenie zaufania do lekarzy czy instytucji zdrowotnych, albo zachęcenie do niebezpiecznych praktyk zdrowotnych.
Przykład: Artykuł sugerujący, że „spożywanie dużych dawek witaminy C leczy każdą chorobę”, bez potwierdzenia w badaniach naukowych.
- **Fake news medyczny** – całkowicie zmyślona lub celowo przeinaczona wiadomość wyglądająca jak prawdziwy artykuł lub wpis w sieci, często powielana masowo. Zazwyczaj dotyczy tematów budzących silne emocje: szczepień, pandemii, „cudownych leków”, rzekomych spisków koncernów farmaceutycznych.
Przykład: Post na Facebooku twierdzący, że „szczepionki powodują magnetyzm ciała”, powielany tysiące razy, mimo braku dowodów naukowych.
- **Clickbait zdrowotny** – nagłówek lub miniatura (np. na YouTube, w artykułach), która jest przesadzona, sensacyjna lub tajemnicza, mająca jedynie zachęcić do kliknięcia, często niezgodna z treścią artykułu lub wprowadzająca w błąd. Często powtarza schemat „Lekarze nie chcą, żebyś to wiedział!” albo „Jedna łyżeczka tego napoju wyleczy każdą chorobę”.
Przykład: „Naturalny sok z buraka usuwa wszystkie toksyny w 3 dni – oficjalna medycyna to ukrywa!”
- **Fact-checking medyczny** – proces dokładnego sprawdzania informacji zdrowotnych w oparciu o badania naukowe, publikacje medyczne, rekomendacje organizacji takich jak WHO, ECDC czy ministerstwa zdrowia. Weryfikacja może wykazać, że dana wiadomość jest prawdziwa, fałszywa lub częściowo zmanipulowana.
Przykład: Sprawdzenie, czy dany lek ma potwierdzoną skuteczność w bazach danych badań klinicznych (np. PubMed, strony WHO).

Przykłady do analizy (quiz ustny):

1. „Szczepionki powodują magnetyzm ciała – dowód na filmie!”
– Fake news medyczny, wielokrotnie obalony przez badania naukowe, brak dowodów.
2. „COVID-19 nie istnieje – to spisek koncernów farmaceutycznych i rządów”
– Teoria spiskowa, brak jakichkolwiek naukowych potwierdzeń, sprzeczne z dowodami medycyny.
3. „WHO zaleca szczepienia jako skuteczną ochronę przed ciężkim przebiegiem choroby”
– Rzeczna informacja, potwierdzona przez międzynarodowe instytucje zdrowia publicznego.

**Co-funded by
the European Union**

4. „Woda z cytryną wypłukuje wszystkie wirusy z organizmu w 24 godziny”
– Dezinformacja medyczna, brak dowodów naukowych, fałszywa obietnica.
5. „Lekarze biją na alarm: nowy szczep grypy w Europie – zalecane szczepienia ochronne”
– Informacja prawdziwa, możliwa do potwierdzenia w oficjalnych komunikatach zdrowotnych.

3. Ćwiczenie – Rozpoznaj szkodliwy fake news (15 min)

Forma: praca w grupach 3–5 osób

Cel: rozwijanie umiejętności analizy informacji zdrowotnych, rozpoznawanie fałszywych treści, nauka korzystania z wiarygodnych źródeł.

Instrukcja dla nauczyciela:

1. Przygotowanie materiałów:
 - Każda grupa otrzymuje zestaw 4 wydrukowanych nagłówków lub krótkich postów dotyczących zdrowia – 2 prawdziwe, 2 fałszywe (fikcyjne, ale realistyczne).
 - Dołączona jest „Karta 10 sygnałów ostrzegawczych dezinformacji medycznej”, która pomaga w analizie treści.

Zadanie dla uczniów:

1. Analiza nagłówków/postów – przeczytajcie wszystkie cztery przykłady.
2. Wybór fałszywych i szkodliwych informacji – wskażcie te, które mogą być fake newsami, i uzasadnijcie wybór.
3. Podkreślenie sygnałów ostrzegawczych:
 - brak źródeł lub odwołania do „anonimowych ekspertów”,
 - obietnice cudownych efektów („w tydzień wyleczy raka”),
 - silny, emocjonalny język („lekarze to ukrywają”, „szokujące odkrycie”),
 - treści sprzeczne z wiedzą medyczną, które można sprawdzić w oficjalnych komunikatach.
4. Sprawdzenie informacji – jeśli to możliwe, skorzystajcie z telefonów lub komputerów i sprawdźcie wiadomości w serwisach fact-checkingowych, np.:

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Demagog.org.pl (PL)
- Manipulatoři.cz (CZ)
- Demagog.sk (SK)
- EUvsDisinfo.eu (UE)
- strony WHO lub ministerstw zdrowia.

Przykładowe nagłówki do zestawu:

1. „Naturalna mikstura z buraków leczy nowotwór w tydzień – lekarze to ukrywają!”
2. „Nowa szczepionka przeciw grypie zatwierdzona przez WHO – darmowe szczepienia od listopada.”
3. „Pandemia to spiszek farmaceutów – dowody na filmie!”
4. „Badania potwierdzają: zdrowa dieta zmniejsza ryzyko chorób serca.”

Tabela do analizy:

Nagłówek / Post	Prawdziwy czy fałszywy?	Sygnały ostrzegawcze	Jak można sprawdzić?
Naturalna mikstura z buraków...			
Nowa szczepionka zatwierdzona przez WHO...			
Pandemia to spiszek farmaceutów...			
Badania potwierdzają: zdrowa dieta...			

Pytania do omówienia z klasą:

- Co pomogło Wam odróżnić fałszywe treści od prawdziwych?
- Jakie sygnały ostrzegawcze zauważyliście?
- Czy łatwo znaleźć rzetelne potwierdzenie informacji zdrowotnych w internecie?
- Jakie konsekwencje może mieć uwierzenie w takie fake newsy dla zdrowia ludzi?

**Co-funded by
the European Union**

4. Dyskusja: Dlaczego wierzymy w fake newsy o zdrowiu? (8 min)

Forma: rozmowa kierowana

Cel: uświadomienie uczniom, dlaczego fałszywe treści medyczne są tak skuteczne i jak wpływają na nasze decyzje dotyczące zdrowia.

Pytania do uczniów:

1. Dlaczego ludzie wolą „proste rozwiązania” i „cudowne leki”?
 - Czy łatwiej jest zaufać prostym obietnicom niż skomplikowanym zaleceniom lekarzy?
 - Czy reklamy „naturalnych terapii” mogą wydawać się bardziej przyjazne i bezpieczne?
2. Jakie emocje (strach, nadzieja, poczucie niesprawiedliwości) wykorzystują twórcy takich treści?
 - Jak działają nagłówki typu „Lekarze ukrywają przed tobą prawdę”?
 - Czy strach przed chorobą lub przed leczeniem (np. szczepieniami) zwiększa skłonność do wiary w fałszywe informacje?
3. Czy fake newsy o zdrowiu mogą szkodzić całemu społeczeństwu (np. przy pandemii)?
 - Czy przez wiarę w takie wiadomości ludzie mogą odmawiać leczenia, nie stosować się do zaleceń lekarzy, narażać innych?
 - Jakie mogą być skutki masowego rozprzestrzeniania fałszywych informacji medycznych?
4. Jak można sprawdzić rzetelność porady zdrowotnej?
 - Które źródła są najbardziej wiarygodne (np. WHO, ministerstwo zdrowia, sprawdzone portale medyczne)?
 - Czy warto ufać anonimowym postom w mediach społecznościowych?

Informacje merytoryczne (dla nauczyciela – możliwe do przekazania w podsumowaniu):

Fake newsy medyczne działają tak skutecznie, ponieważ:

- Żerują na ludzkim lęku – choroba to temat wywołujący silne emocje, dlatego chętnie sięgamy po wiadomości obiecujące ochronę lub wyleczenie.

**Co-funded by
the European Union**

- Obiecują łatwe rozwiązania – szybki efekt, naturalne metody, brak konieczności wizyty u lekarza, brak leków.
- Wzmacniają wcześniejsze przekonania (efekt potwierdzenia) – osoby nieufające medycynie konwencjonalnej łatwiej wierzą w „alternatywne terapie”.
- Wyglądają profesjonalnie – mają pseudoeksperskie opinie, podrobione wykresy, zdjęcia lekarzy, logo znanych instytucji, ale brak w nich prawdziwych dowodów naukowych.
- Rozchodzą się szybciej niż sprostowania – emocje przyciągają uwagę, a ludzie często udostępniają treści bez sprawdzania ich wiarygodności.

5. Podsumowanie i refleksja (7 min)

Forma: praca indywidualna + wspólne opracowanie zasad

Przebieg:

1. Praca indywidualna – refleksja osobista (3–4 min):
Nauczyciel rozdaje uczniom kartki lub prosi o zapisanie w zeszytach krótkiej refleksji.
Uczniowie kończą zdania:
 - „Zrozumiałem/am, że fake newsy o zdrowiu mogą...”
 - „Najbardziej podejrzane w takich wiadomościach jest...”
 - „Zanim kliknę lub coś wyślę, sprawdzę...”
 - *(opcjonalnie)* „Od dziś bardziej zwrócę uwagę na...”
 - *(opcjonalnie)* „Wiem już, gdzie szukać rzetelnych informacji medycznych...”
2. Praca klasowa – stworzenie zasad bezpieczeństwa (3–4 min):
Nauczyciel prosi uczniów, aby podali po jednej zasadzie, która pomoże unikać szkodliwych fake newsów o zdrowiu. Wszystkie propozycje są zapisywane na tablicy lub flipcharcie. Następnie klasa wspólnie wybiera 5–7 kluczowych zasad, tworząc plakat „Bezpieczne korzystanie z informacji zdrowotnych”.

Proponowane zasady (można rozszerzyć):

1. Sprawdzam źródło – wybieram strony WHO, ministerstwa zdrowia, oficjalne szpitale i przychodnie.
2. Nie wierzę w cudowne leki, terapie „na wszystko” czy tajne recepty ukrywane przez lekarzy.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

3. Zawsze szukam potwierdzenia informacji w co najmniej dwóch niezależnych źródłach.
4. Każdą decyzję zdrowotną konsultuję z lekarzem lub specjalistą, a nie z anonimowymi postami.
5. Nie udostępniam treści, których prawdziwości nie mogę potwierdzić.
6. Zwracam uwagę na emocjonalne nagłówki, które mają wzbudzić strach lub nadzieję bez dowodów.
7. Korzystam ze stron fact-checkingowych i instytucji medycznych, gdy mam wątpliwości.

Wnioski nauczyciela – podsumowanie lekcji:

- Fake newsy medyczne nie tylko wprowadzają w błąd, ale mogą szkodzić zdrowiu i życiu, jeśli ktoś podejmie decyzję na ich podstawie.
- Wiarygodna informacja medyczna zawsze ma źródło naukowe (badania, rekomendacje WHO, ekspertów medycyny).
- Każdy z nas ma odpowiedzialność za to, co udostępnia – nie wolno powielać niesprawdzonych porad, bo mogą zaszkodzić innym.
- Najważniejsze narzędzie obrony przed dezinformacją zdrowotną to krytyczne myślenie, ostrożność i zaufanie do sprawdzonych źródeł.

6. Słownik pojęć – Dezinformacja medyczna

Pojęcie	Definicja
Fake news medyczny	Falszywa informacja o zdrowiu, leczeniu lub szczepieniach, wyglądająca jak prawdziwa wiadomość.
Dezinformacja medyczna	Celowe wprowadzanie w błąd w tematach zdrowotnych w celu zysku, manipulacji lub wywołania emocji.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

Pojęcie	Definicja
Clickbait zdrowotny	Sensacyjny nagłówek obiecujący cudowne efekty, mający skłonić do kliknięcia.
Fact-checking	Proces weryfikacji prawdziwości informacji poprzez wiarygodne źródła (np. WHO).
Efekt potwierdzenia	Sklonność do wierzenia w informacje zgodne z naszymi wcześniejszymi przekonaniami.
Bańka informacyjna	Otrzymywanie w sieci głównie treści zgodnych z naszymi poglądami, co utrudnia poznanie faktów.

7. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela – „Dezinformacja w medycynie – fake newsy, które szkodzą zdrowiu”

Cele przewodnika

- Wsparcie nauczyciela w przeprowadzeniu zajęć w sposób bezpieczny, merytoryczny i angażujący.
- Dostarczenie praktycznych wskazówek do pracy z uczniami szkół podstawowych, z uwzględnieniem ich doświadczeń z mediami społecznościowymi.
- Ułatwienie nauczycielowi adaptacji scenariusza do różnych poziomów grupy.

1. Dobór przykładów i treści

- Korzystaj z fikcyjnych wiadomości lub międzynarodowych przykładów (np. fake newsy o „cudownych lekach” z zagranicy), aby uniknąć lokalnych kontrowersji związanych z konkretnymi wydarzeniami czy osobami.
- Możesz używać autentycznych fake newsów, które zostały już publicznie obalone przez instytucje medyczne, WHO, portale fact-checkingowe (np. Demagog.org.pl, EUvsDisinfo), zaznaczając, że są nieprawdziwe.
- Nie wykorzystuj treści zawierających szokujące zdjęcia lub treści medyczne mogące wywołać dyskomfort – dobieraj materiały neutralne wizualnie.

**Co-funded by
the European Union**

2. Dostosowanie języka i treści do grupy

- Uczniowie korzystają z TikToka, YouTube'a i Instagrama – nawiązuj do znanych im formatów (krótkie filmiki, memy, hasztagi).
- Zamiast terminów medycznych używaj prostych porównań (np. „fake news działa jak plotka w szkole – szybko się rozchodzi, ale nie zawsze jest prawdą”).
- Wprowadź pojęcia krok po kroku, np. „fake news medyczny”, „clickbait zdrowotny”, „fact-checking” – najlepiej z krótkim przykładem i pytaniem do uczniów.

3. Prowadzenie ćwiczeń i dyskusji

- Zachęcaj do argumentowania: pytaj uczniów „dlaczego tak uważasz?”, „co cię przekonało, że ta wiadomość jest prawdziwa?”.
- Pokaż, jak szukać dowodów w wiarygodnych źródłach (WHO, ministerstwa zdrowia, portale fact-checkingowe).
- Jeśli uczniowie podają przykłady fake newsów, które sami widzieli, analizujcie mechanizmy manipulacji, a nie same osoby czy grupy, które w nie uwierzyły.

4. Tworzenie bezpiecznej atmosfery

- Podkreśl, że każdy może się nabrać na fake newsy medyczne, nawet dorośli i specjaliści – to nie jest oznaka braku inteligencji, ale efekt manipulacji emocjami i strachu.
- Nie pozwalaj na wyśmiewanie się z cudzych doświadczeń – utrzymuj zasadę, że celem lekcji jest uczenie się rozpoznawania fałszywych informacji, a nie ocenianie innych.
- Zachęcaj do zadawania pytań – nie ma „głupich pytań”, zwłaszcza w temacie zdrowia.

5. Materiały dydaktyczne

- Zestawy nagłówków: 2–3 prawdziwe i 2–3 fałszywe, dostosowane do wieku uczniów.
- Quiz online: np. Kahoot– szybkie sprawdzenie wiedzy i utrwalenie zasad bezpiecznego korzystania z informacji zdrowotnych.
- Lista stron fact-checkingowych: (PL, CZ, SK, UE) – do pokazania uczniom, aby wiedzieli, gdzie szukać rzetelnych danych.

**Co-funded by
the European Union**

6. Możliwe rozszerzenie lekcji

- Projekt klasowy: „Mapa fake newsów o zdrowiu” – uczniowie w parach lub małych grupach szukają w sieci przykładowych fake newsów (tylko z wiarygodnych źródeł fact-checkingowych!), opisują je w prosty sposób i zaznaczają, jakie zagrożenie mogą spowodować.
- Plakat „5 zasad bezpiecznego korzystania z informacji medycznych” – wspólne opracowanie materiału edukacyjnego, który można wywiesić w klasie lub na szkolnym korytarzu.
- Mini-drama: odegranie scenki, w której jedna osoba otrzymuje fake newsa o cudownym leku, a druga pokazuje, jak sprawdzić jego prawdziwość.

8. Źródła naukowe i edukacyjne (PL, CZ, SK, UE)

- EDMO – <https://edmo.eu>
- EUvsDisinfo – <https://euvsdisinfo.eu>
- WHO Mythbusters – <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>
- Demagog.org.pl – <https://demagog.org.pl>
- FakeHunter PAP – <https://fakehunter.pap.pl>
- Manipulátoři.cz – <https://manipulatori.cz>
- Demagog.sk – <https://demagog.sk>
- Infosecurity.sk – <https://infosecurity.sk>

